

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Զ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Ի Խ Ն Դ Ի Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Հ Ա Ր Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

1813.

10. 11. 12. Յ Ո Ւ Ն Ի Ս Ի:

Ս Ա Ք Ս Ո Ն Ի Ա.

Ստատիստիկական տվյալներ. 11 Մայիս:

տեղը եղած Պուլսին բերդերուն մէջ պիտոր մընան: Սքանչորսթ Ճէնէնալը վերաւորված ըլլալով մնաց Տրէզտա:

(Օրագր. Փաբլիկ:)

Տրէզտա. 12 Մայիս:

Մոսկովի Ճէնէնալը հրատարակեց Տրէզտային մէջ մայիսի 2ին եղած պատերազմին վրայ տեղեկութիւններ, բայց այնչափ ճիշդ չեն, և շատնալ սուտ են. Ինչպէս առ թէ Մոսկովին ձիաւորներուն գունդը չմըտաւ պատերազմի մէջ, և թէ Մոսկովին մեծ Ճէնէնալը էն առաջ ուղեց զարնովիլ Ֆրանսիացիներուն հետ, և թէ 10 հազար հոգի մեռաւ Մոսկովին բէն. առ պատմութե մէջը չեյիւնք որչափ կորսուցէր Պուլսներէն:

13ին:

Մոսկովին ու Պուլսին զօրքերը ետ կը քաշվնկոր, և ինչպէս որ կերենայնէ պիտոր քաշվն մինչև վերին Սէզկա, և հոն

Մոսկովիները ամուսն 5 ին սկսան ետ քաշվիլ ու քեց մինչև ամուսն 7ը: Պուլսին թագաւորը մնաց իրեն պահապան դունդովը Նէոսթատո մինչև ամուսն 8ը, ու ետքը անկից ճամբայ ելաւ մէկ տեղ Ալեքսանդր Մոսկովին կայսեր հետ: Պուլսինը անցան Էլպա դէտը ամուսն 7ին ու 8ին երթալու համար դէպ ի Մարթային դաւառները, որ է Բրուստիային մէջ: Ճէնէնալ Եօթը կը հրամայէ հիմայ Պուլսին գունդին վրայ, որովհետև վերաւորված է Պուլսին մենծ Ճէնէնալը:

(Օրագր. կայսեր:)

ՎԵՍՊԴ.

Վ Է Ս Դ Փ Ա Լ Ի Ա

Հաս. 5 Մայիսի :

Մէկ Մոսկովի գունդը որ կը բաղկանար 36 հազար հոգիէ, ու պիտոր էր թային միանային Վինթնթիսթէին Ճէնէ, ուր զոռնդին հետ, բռնադատուեցան մնալու Մոսկովի բաժնին մէջ եղած Լիթվա նիային մէջ, վն զի հոնտեղը ապստամբութիւն եղաւ, և գրոնդիւեցաւ 15 հազար թիւ Փէնի պատրաստված ապստամբներուն համար : աս գունդը հոս պահվեցաւ ապահովութեան ու հանգստութեան համար ան դաւաւրան :

(Գաղէի • Նոյնիւնիսի :

Ն Է Մ Յ Ե Ս Տ Ա Ն

Վէնիս • 6 Մայիսի :

Աստերութեան զօրաց գունդը որ տրված էր օգնականութեան համար, և Բրինջիէ Բոնիաթովսին իրեն գունդով մինչև հիմայ նոյն տեղը կեցերեն : մէկը Բրայքովային մօտերը, մէկը ալ Վարսովային Տուգայութեան հարաւային կողմը : Ճէնէ, ալ Բուլժուսովին բանակը երթալէն ետեւ Բալիւքին քովերէն, շատ զօրք չբերնալ, կոր անտեղովսիքը : կայ հոնտեղը մէկ ամէնապատու գունդը պահպանութեան համար ձգած՝ որոնց Ճէնէաւին անունը է Սաքքէն, և աս գունդը հիւ մէկ կերպով չկըրնար դէմ դնել Նիմֆէին ու Լէհերուն գունդերուն : Թէ որ յանկարծակի գալու ըլլային հրամանը պատերազմելու համար : կըսին թէ Բրինջիէ Եվառգէմպոկի կէնէ պիտոր ըլլայ գլխաւոր Ճէնէաւ օգնական գունդին : (Օրաբ • կայսեր :

12 ին :

Արովհետեւ ամէն տարի ամառը դեղ կերթային կայսերական պալատականները բոլոր ընտանեօք, աս տարի ալ պատրաստուեցին երթալու, բայց ետքը խափանվեցաւ իրենց երթալը հիմաիւան հիմայ : Ինչպէս որ կըստովիտին կայսրը աս ամառ Վիէն նային գուր չեղէր :

Աս բաղքէս եկած խաղաղներուն կէս

րէ մայիսի 2 ի եղած պատերազմին վրայ՝ կըսվի թէ պատերազմին մէջ քիչ մնացերէ որ Ալեքսանդր կայսրը պիտոր բռնէն եղեր Փրանսընէրը : Պատերազմը ըմբռնալէն ետեւ Ալեքսանդր կայսրը դացերէ Ռոբէշ, գիւժ, և ինչպէս որ կըրկնային թողու պիտոր իրեն բանակը ու դառնայ երթայ Բէթ, օսպուռի :

(Համառօտութիւն • Գաղէի • Քրանիս)

Փ Ր Ա Ն Ս Ա

Փաբէլ • 21 Մայիսի :

Ապրիլի 12 ին իրիկվան դէմ Մոսկովը տիրապետեց Բրաթեստին մէկ քանի հեռակա զօրաց գունդերով, և մէկ քանի թոփեր նետեց Իւլային ձախ կողմի Վիթթիմպէոկին կամուրջին գլխուն վրայ՝ ուր տեղոր կըստապանէին Փրանսընէրը : բայց որովհետեւ աս կըրսիւր ամենէն փոքր չեղաւ Փրանսընէրուն, ասոր համար հոնտեղի զօրքնալ սիրտ առաւ ու սկսաւ դէմ դնել թշնամիներուն : Թշնամին առջեւ գործքը եղաւ մեր ջուրը արդէն լըւ, և նոր համար Փրանսընէրը շատ նեղը մը տան, և աս պատճառաւ հոնտեղի Փրանսընէրը մեծ Ճէնէաւը որոյնց որ գուրս ելլայ Վիթթիմպէոկին իրեն գունդով, ու աւրէ ջուրին դիմաց դըրած արդէնէրը, որնոր թշնամին դրերէր մղնուկէս հեռու ցիցէ շինած պատնէշներէն : Աս Ճէնէաւը եղաւ Բերդէն գուրս Ապրիլի 16 ին առաւօտեան սահալքը 3 ին 800 հոգով : Աս օրվան մէջ որ Փրանսընէրը Ճէնէաւը կուգէր ընել աս գործքս, Վինթնթիսթէին Մոսկովի Ճէնէաւը խելմը զօրքով հասաւ հոն ու հրաման արվաւ որ զարնը վին Վիթթիմպէոկին գուրս եղած առաւ ջապահ զօրացը հետ, ու մահան բերգին մէջ ըր : Փրանսընէրը շատ հեռու չէին մէկ անտուէմը երբոր հանդիպեցան մէկ Պաուլի պաղաւթիսին, բայց Փրանսընէրը զաստիք ցրուեցին, երբոր հոտեղը Փրանսընէրը աս կըստիւթնութիւնը կընէին, մէյմնալ յանկարծակի լսեցին աստիկ պատերազմի մէջ ձայն : աս ձայնը էր Մոսկովի գունդին կըրակին ձայնը՝ որոնք զարնը իրեն Փրանսընէրը առաջապահ զօրաց հետ, ու նեղը խօթած զաստիք, հասուցերէն մինչև

չև բերդին չորս կողմը եղած լեճին եղեր. քը, աս միջոցն մեկաւ ֆրանսիացիներուն գունդերը բռնադատվեցան եւս գտնաւ ու վառաւ թիւֆէնին խշտերով բերդին մօտեցած թշնամիները, և բանաւ իրենց ճամբայ նորէն ներս մտնալու: Աս գործողութիւն մէջ ֆրանսիացիները շատ մարդ զայ ըրին Մոսկովներէն, իսկ ֆրանսիացիներէն խիստ քիչ մարդ կորսուեցեր: Մոսկովները գերի բռնեցին մէկ խումբ մը ֆրանսիացիներէն որ կը բաղանար 60 հազիւ, սխալ ճառաւոր քիւր ճեռացերէն ասոնք իրենց մէջ գտնեցին: Ինչպէս որ թշնամին ալ կը խոստարմանին կորսնցուցերէ աս օրվան պատերազմին մէջ 17 օֆիցիալ, 350 ալ զինուոր:

Մտնու 17ին, 18ին գիշերը, Մոսկովները շնեցին բերդին չորս կողմը թօփելու պատնէշներ բերդը թօփոտելու համար. աս պատնէշներէն էն քիչ հեռու էին բերդէն 600 կանգուն. աս միջոցն մէջ շնեցին նաև պատնէշներ Բրաթեաուին բարձր տեղերուն վրայ. կամուրջին գլուխը թօփոտելու համար:

Մտնու 18 ին առաւօտեան գէմ Մոսկովները կարծեցին թէ ֆրանսիացիները անձ նոսրուր պիտոր ըլլան իրենց, բայց ներսէն իրենց կարծիքին ներհակ պատասխան եկաւ. ան ասոնք առաջ լոյս կէսօրէն առաջ Մոսկովները սկսան սաստիկ կըրակ ընել բերդին վրայ 30 կտոր թօփով. խել մը ժամանակ կըրակ ընելէն ետեւ մեկովէ կու վրայ Բրաթեաուին կողմը՝ ուր տեղ որ Մոսկովին պատնէշները խիստ ամուր կերպով շնուած էր, քակելու համար մեր ցիցէ շնած պատնէշները ու կամուրջին գլուխը, սխալ Մոսկովին զօրը առաջ դաւել, բայց ֆրանսիացի զօրաց սիրտը ու աղէկ կռաւորութիւնը Պրոնիքովիքի ճէնէնաւին՝ զասոնք ետեւ վառեցին. ֆրանսիացիները թօփոտեցին շատ փոքր տղան Մոսկովին զօրաց՝ որոնք առաջ լոյս իրեքին կէսօրէն ետեւ ետ քաղվել սկսան: Պրոնիքովիքի ճէնէնաւը վերաւորվեցաւ իրեն զօրը կռաւորելու տոտէն՝ պաշտպանելու համար բերդին գլուխը. հեռանալու համար թշնամիները չուամը նորոգեցին աս պատնէշները: Մտնու 10 ին կէս գիշերվան մօտ երեքսաւ Էլզա գետին վրայ շատ կըրակ ջրգոլ խռանդարներ, բայց կամուրջին

պահպան, զօրաց կորսնցուցիւնը՝ խալըսուց աս կամուրջը մէկ մեծ ու մերձաւոր վտանգէմը: Գլխաւոր ճէնէնաւը ֆրանսիացիներուն շնեւ տրվաւ պատնէշներ կամուրջին չորս կողմը, որպէս զի թէ որ թշնամին նորէն յարձակելու ըլլայնէ, կարենայ գիւրաւ պաշտպանել:

(Մօնիթօր:)

Աւելագրանիւ • 25 Ապրիլ:

Տինգաթի օր մը կէսօրէն ետեւ առաջ լոյս 7 ին՝ շատ մարդիկներ լսեցին մէկ լայն ուղեալու ձայն մը՝ աս քաղքիս մայր եկեղեցիին քովը եղած աղբիւրին ջուրի ճամբայներէն. մէկ քանի մը հոգի հարցուցին թէ ո՞վ էա որ կուլաւ կողբաս, ձայնն ալ տասխան տրվաւ, թէ մէկ ֆրանսիացի զինուորացի մը որ 4 օր է փակված կեցեր մահու տեղը՝ առանց բան մը ուտելու, կը վաղէն խելը բաղմուծի մարդիկներու հոն և ամենքը բացայայտ կը լսեին աս զինուորին ձայնը՝ որ կը կանչէր էս կի՛ն, կը կանչէր էս որ ինձի շարքը օգնուի շնորհակալ, ուսկից որ կը լսուի ձայնը հասան հոն շատ բաւարարներ իրենց հարկաւոր գործիքներով բանալու համար աս տեղը, և քիչ մը ժամաւ նախ աշխատելէն ետեւ բացին, բայց մարդ մը բան մը չիտեան, և ձայնն ալ չէր լսելի որ, ասոր համար ամենքը կարծեցին թէ մեռեր է: Ասկից ետեւ երբոր անցաւ 3 կմ 4 մի նուազի չափ, շատ մարդիկներ հաստատեցին թէ աս զինուորը փախերէ անկից, ու պահվերէ մէկ մօտիկ դոցած խանութին մէջ. ամենքը վաղեցին աս խանութին տէրը ետեւէն՝ քովէն առնելու համար բաւարարներ, աս միջոցն մէջ նորէն կըրակէր աս ուղիւնէ ձայնը, և կըրցըներ խանութին մէկ ծակէն իրեն սեղած ձեռքնալ՝ շուտով կը հասնի հոն խանութի տէրը վախով ու կը բանայ խանութը, բայց հիւ բան մը չի գտնուիր հոն, ձայնը աս ժամաւ նախ կըրակէր քովի խանութէն, ասալ բացին ու հոն ալ բան մը չը գտան, բացին որչափ խանութներ կարէն հոն, բայց հիւ մեկուն մէջ մարդ մը չի գտնուիր: Ամեն փոքր զօրը սկսան ընել թէ ասիկայ է մէկ հոգի մը ձիւն և կմ սատանան է, և կմ մէկ կախարդ մընէ. աս կարծիքին վրայ ամենքը հաստատվեցան երբոր լսեցին որ աս ձայն

ձայնը կուգայկոր ան քաղքին մայր եկեղեցիին զանգահատունին գլխէն, բայց 'ի վրայսր անի շուտմը հոնտեղնալ վաղեցին, բայց կէնէ բանմը չեգտան. վերջը իմացան թէ Քօմթէ անունով մէկին եղեր՝ որ կը ձևացընէր աս ձայնս (1):

(Օրագր. Կայսեր:)

(1) Այսպիսի ձայն հաներ է մէկ արհեստը որնոր գրտերէին հին ժամանակը կուգրերուն քուրմերը՝ միամիտ ժողովուրդը խաբէրու համար. աս արհեստին վարպետութիւնը յայնմ է՝ որ կարենայ ձևացունել պողպտին մէջը ան ձայնը առանց բերանը շարժելու՝ որնոր բերնով պիտոր հնչէր, և այնպէս վարպետութիւնը հանէ ձայնը՝ որ ձևանայ ուստի կուզէ ձևացընել ձայնին գալը. նր թէ որ ամպերէն կուզէ լսեցընել ձայնը՝ այնպէս ձևացընէ, ինչպիսի որ կըլսէ մեր ականջը ամպերէն եկած սլոռալու ձայնը. թէ կուզէ ձևացընել ձայնին գալը զանգահատան վրայէն այնպէս ընէ՝ ինչպէս որ մեր ականջը կըլսէ զանգահատան վրայէն եկած ձայնը:

Անուանի Բիթիան որ էր Դեղբիւն կըղզիին մէջ Աղոզն կուգրին մարդարէն, աս արհեստիս մէջը խիստ վարպետ ըլլալով կընստեր ոսկիէ եռոտանին սաձայնի վրէ որ դըրված էր կուգրին սակը և կըսկըսէր մարդարեութիւններ ընելու, և այնպէս կը ձևացընէր որ ամենից կըլարծէին թէ ձայնը կուգրին բերնէն կըլայ կոր: Ամա նապէն Տոտոնային կաղնիներուն պատգաւ մախտութիւնները. վն ղի քուրմերը կըկէնային մէկ կողմը ու կըլսէին ինչ բան կը հարցըվէր դիմացէն, և իրենցալ անոր կէօրէ պատասխանը կուտային աս արհեստով, և ամենուն կերէնար թէ կաղնիներուն քնի գլխի ծառերուն վրայէն կուգայկոր իրենց հարցուցած բանին պատասխանը:

Աս բանիս որչափ վարպետ էիննէ հին ատենը, այնչափ ալ վարպետն հիմակվան ժամանակներսալ: 1643 ին Օրթոնթ քաղքին մէջ կայ եղեր մէկ մարդմը Փանինիկ անունով, որնոր բերանը գոց, չըթուէրնէրը մէկըմէկու կըպուլցած այնպիսի մաքուր ու յստակ կըլսուի եղեր, որ լըսողները կը կարծէին թէ ձայնը հեռուէն կուգայկոր: Աս մարդս մէկ օրմը բաղմութե մէջ կէցած կըլսուէր չեօպէի կընէրնէ, մէյմընալ յանկարծակի կանչէին աս մարդը իրեն անունով հեռըմանց մասխարկութիւն ընելով. աս ձայնը հանողը աս մարդնէր, և անկարելի էր որ իմանային քովի եղողնէ:

ԼԻԻՐԻԿԵԱՆ

Գաւառներ:

Բոսնո-Ռէ 4 Մայիս:

Մէկ նաւմը եկաւ հոստեղը Մալթայէն 8 օրվան մէջ, և բերաւ աս հետեւեալ խապարը: Աս կըղզիին մէջ յայտնովներն խէլմը բաղմութիւն որոնք միաբաններն մէկ տեղ ապստամբութիւն հանելու համար ինկիլիզի տէրութե դէմ յունիսի գին՝ որ է ծննդեան տարեգարծը ինկիլիզի Թագաւորին. և ապստամբներուն աս օրվան ապստեղուն պատճառը աս է, որովհետեւ ինկիլիզները սովորութիւն ունին որ աս օրվանս մէջ ամէն հանդէսներուն հետ կընեն զինուորապետներնալ փառաւոր կըրթուի կըրակով, որոնց վարձը երկու խաթ աւելի է ուրիշ օրերուն վրէ, ասոր հմը բերդերէն դուրս կըլան ամեն զոքերը ու մէկտեղ կըժողվիննէ, աս միջոցիս գիւրութեմը կըրնային գրաւել զպիւն ընէ պարապ բերդերը: 17 հոգի աս ապստամբներուն գլխաւորներն բանտը դըրվեցաւ:

Մալթային մէջը կայ ներկայապէս 80 հազար օտարական, ասոնց հրաման գնաց որ շուտմը կէսէն աւելին ելլան երթան կըղզիէն. աս գիպուածքիս ետեւ կառաւարը աս կըղզիին, ամենայն խտութե կը վարիկոր օտարականներուն հետը. հիմակ վան հիմայ օտարական մարդ չիկընար ցաւ մաքը ոտք կոխել: (Գաւէթ. Բրահս:)

Բը՝ Թէպէտ և ալժընի բացած նայիննէ աս մարդուս վրայ. հոնտեղի եղողները սկսան փնտռել աս կանչող մարդը, ասդին գնացին, անդին գնային չեգտան կանչող մարդը, ձայնը ուսկից կուգարնէ հոն կերթային, հասնելունպէս հոն ձայնը ուրիշ տեղէն կուգար, հոնալ կերթայիննէ՝ նորէն կըփոխվէր ձայնին տեղը, ասոնք վերջապէս շատ աշխատեցան դանալու աս կանչող մարդը. բայց անկարելի եղաւ. իսկ կանչողը կըպըրտուէր իրենց դիմացը, և ինքնալ փնտռողներէն մէկնէր: Փանինիկը խէլմը խախցընէրնէ ետեւ դասոնք, յայտնեց վերջը թէ ինքնէր ատ կանչողը, և ամենիցը ըսկըսան մարիլ խնտալէն. ասոր նման շատ զարմանալի գիպուածքներալ կան:

Աս գործքը՝ որ է պատմութիւն հիմակվան ատենիս, տանըհինիկ օրը մէյմը կըրապիւն, ԻՎԵՆԵՏԻԿ ԻՎԱՆՍ ՍՐԲՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ: